

УДК 338.439

*І. С. Крамаренко,**к. е. н., доцент, декан факультету права та соціально-освітніх технологій,**Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини Університету "Україна"*

ORCID ID: 0000-0002-0417-0918

*Д. С. Войт,**к. е. н., докторант, Міжнародний університет бізнесу і права*

ORCID ID: 0000-0003-3406-2237

*Н. О. Прокопенко,**здобувач, Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій*

ORCID ID: 0000-0001-8919-2114

*Ю. Ю. Кльоц,**здобувач, Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій*

ORCID ID: 0000-0002-3407-7124

*В. О. Христофоров,**аспірант, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова*

ORCID ID: 0000-0001-9460-2130

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.215

ФІНАНСОВІ РЕЗЕРВИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В НЕСТІЙКИХ УМОВАХ

*I. Kramarenko,**PhD in Economics, Associate Professor, Dean of the Faculty of Law and Social and Information Technologies,**Mykolaiv Interregional Institute of Human Development of the "Ukraine" University**D. Voit,**PhD in Economics, Doctoral candidate, International University of Business and Law**N. Prokopenko,**applicant, Black Sea Research Institute of Economics and Innovation**U. Kloyts,**applicant, Black Sea Research Institute of Economics and Innovation**V. Hristoforov,**postgraduate student, National University of Shipbuilding named after Admiral Makarov*

FINANCIAL RESERVES OF INVESTMENT POTENTIAL OF NATIONAL ECONOMY IN UNSTABLE CONDITIONS

Метою статті є аналіз формування й використання фінансових резервів інвестиційного потенціалу на основі розробленої системи показників у нестійких умовах. Доведено, що фінансовий потенціал економіки виступає головним інструментом та найбільш мобільною складовою інвестиційного потенціалу, а його зростання — однією з ключових цілей реалізації інвестиційної діяльності. Особливістю фінансового потенціалу є його здатність у найбільш короткий термін трансформуватися в діючий інвестиційний ресурс. Систематизовано підходи до його оцінювання та класифікацію основних джерел фінансування інвестиційних процесів, серед яких пріоритетними на сучасному етапі є: капітальні видатки, закладені в бюджетах всіх рівнів; фінансові заощадження населення; чистий прибуток підприємств; інвестиційний портфель банків та небанківських фінансово-кредитних установ; прямі інвестиції в Україну і прямі інвестиції з України.

Досліджено джерела фінансування інвестиційних процесів в Україні та обчислено обсяги фінансових резервів, що за умови створення сприятливих умов можуть бути використані з інтенсифікації інвестування в економіку. Визначено, що протягом 2010—2017 років, рівень залучення фінансового потенціалу в капітальне інвестування складав у середньому 22% всіх потенційних джерел.

З метою оцінювання резервів та ефективності використання фінансового потенціалу в інвестиційних процесах запропоновано й обчислено ряд економічних показників: резерви зростання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті їх використання в якості капітальних інвестицій; ступінь використання фінансового потенціалу в інвестиційних процесах; запас інвестиційних можливостей зростання ВВП; рівень мобільності фінансово-інвестиційного потенціалу. На основі проведених розрахунків встановлено, що наявний фінансовий потенціал інвестиційного розвитку економіки, попри кризові явища є достатньо значним, і становить у середньому 75% ВВП. За період 2010—2017 року фінансові резерви інвестиційного потенціалу національної економіки склали 1790309 млн грн, що на 188% більше ніж у 2010 році. Протягом аналізованого періоду рівень трансформації фінансових інвестиційних ресурсів у капітальні інвестиції становив від 22,5% у 2010 році до 16% у 2015 році, що свідчить про достатньо великі резерви зростання реального інвестиційного потенціалу. Обґрунтовано заходи, що сприятимуть мобілізації фінансових ресурсів з кожного із перелічених джерел у розвиток інвестиційних процесів.

The purpose of the article is to analyze the formation and use of financial reserves of investment potential based on the developed system of indicators in unstable conditions.

Results: It is proved that the financial potential of the economy is the main instrument and the most mobile component of investment potential, and its growth is one of the key goals of investment activity realization. The peculiarity of the financial potential is its ability to transform into a viable investment resource in the shortest possible time. The approaches to its estimation and classification of the main sources of financing of investment processes are systematized, among which the priority at the present stage are: capital expenditures in budgets of all levels; financial savings of the population; net profit of enterprises; investment portfolio of banks and non-bank financial institutions; direct investments in Ukraine and direct investments from Ukraine.

The sources of financing of investment processes in Ukraine are investigated and the amounts of financial reserves are calculated which, if favourable conditions are created, can be used to intensify investment in the economy. It is determined that during 2010—2017, the level of attraction of financial potential in capital investment made on average 22% of all potential sources.

A number of economic indicators are proposed and calculated to evaluate the reserves and the efficiency of the use of financial potential in investment processes: the reserves of growth of investment potential of the national economy in the context of their use as capital investments; the degree of utilization of financial potential in investment processes; the stock of GDP growth investment opportunities; the level of mobility of financial and investment potential. Based on the calculations, it is established that the available financial potential of investment development of the economy, despite the crisis, is significant enough, and is on average 75% of GDP. For the period 2010—2017, the financial reserves of the investment potential of the national economy amounted to UAH 1790309 million, which is 188% more than in 2010. During the analyzed period, the level of transformation of financial investment resources into capital investments ranged from 22.5% in 2010 to 16% in 2015, which indicated a rather large growth reserve of real investment potential. The measures to facilitate the mobilization of financial resources from each of these sources into the development of investment processes are substantiated.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний потенціал, фінансові резерви, валові заощадження, реальні інвестиції банків, фінансові заощадження населення.

Key words: investments, investment potential, financial reserves, gross savings, real bank investments, financial savings of the population.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансовий потенціал інвестиційної діяльності виступає головним інструментом та найбільш мобільною складовою інвестиційного потенціалу, а його зростання — однією з ключових цілей реалізації інвестиційної діяльності. Особливістю фінансового потенціалу є його здатність у найбільш короткий термін трансформуватися в діючий інвестиційний ресурс. У зв'язку з цим, проблеми формування фінансово-інвестиційного потенціалу, пошук додаткових джерел та резервів його зростання й створення умов для перетворення в продуктивний інвестиційний ресурс є однією з найбільш актуальних завдань сьогодення, що потребують ґрунтовних досліджень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам обґрунтування змісту фінансового інвестиційного потенціалу та його елементів, підходам до прикладної оцінки й аналізу фінансових можливостей забезпечення інвестиційного процесу присвячено праці І. Вініченка, В. Галушко, В. Геєця, О. Гудзинського, О. Дація, Н. Демчишака, І. Іртищевої, О. Єрмакова, В. Кравцова, М. Крупки, М. Кісіля, С. Кваши, В. Ковальова, О. Колянка, О. Кириленко, А. Костирко, А. Кузнєцова, А. Лучки, О. Любченка, Г. Мерзликіної, П. Олейника, Н. Резніка, Н. Свірідової, А. Сухорукова, Н. Сіренко, М. Стегней, Ю. Пасічника, О. Федоніна, І. Чуницької, Н. Шевченко, О. Юркевич та ін. Проте тенденції світової економічної кризи висувують нові вимоги до формування й визначення фінансового інвестиційного потенціалу на основі розробленої системи показників та виокремлення резервів в нестійких умовах.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз формування й використання фінансових резервів інвестиційного потенціалу на основі розробленої системи показників у нестійких умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Дослідження показали, що на сьогодні немає єдиного підходу до класифікації фінансових джерел формування інвестиційного потенціалу. Згідно з класичним статистичним підходом, основними фінансовими джерелами інвестиційної діяльності в Україні виступають: власні кошти підприємств, кошти державного та місцевого бюджетів, кошти іноземних інвесторів, кредити банків та інші позики, кошти населення на будівництво житла.

Як показують статистичні дані, основним джерелом капітального інвестування виступають власні кошти підприємств, які становлять у середньому 61,70% всіх інвестиційних вкладень. Розглядаючи фінансування інвестиційної діяльності у динаміці, можна відмітити ряд тенденцій, що свідчать про незадовільний стан інвестиційного клімату в Україні та недостатньо ефективні механізми фінансового забезпечення інвестиційних процесів, а саме: скорочення частки державного фінансування капітальних вкладень за рахунок коштів державного бюджету (-2,3%), що в умовах дестабілізації повинно виступати одним з головних індикаторів державного регулювання, скорочення обсягів кредитування реального сектору економіки, що протягом досліджуваного періоду знизилося у два рази (з 12% у 2010 році до 6,6% у 2017 році) і є наслідком неефективної фінансово-кредитної політики; значне зменшення іноземного інвестиційного капіталу й інвестування населення у будівництво житла. Позитивним є збільшення фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів, що можна розглядати як один з перших позитивних наслідків проведення реформи децентралізації.

Таким чином, в умовах економічної рецесії та дестабілізації економіки першочерговими завданнями є пошук всіх можливих резервів фінансових ресурсів та розроблення ефективних механізмів їх залучення в інвестування національної економіки.

Частина науковців, серед яких Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Желюк Т.Л. [3, с. 243] вважають, що на макроекономічному рівні одним з вагомих джерел інвестиційного потенціалу є валові заощадження у валовому внутрішньому продукті, створеному за рік, з відрахуванням поточного й особистого споживання. Формально це виражається таким чином:

$$V_3 = \text{ВВП} - C \quad (1),$$

де V_3 валові заощадження; ВВП валовий внутрішній продукт; C поточне кінцеве споживання (державне й особисте).

Водночас варто зауважити, що валові заощадження можуть визначатися як інвестиційний потенціал лише за умови створення ефективного економічного та правового механізму їх перерозподілу та вкладенню в інвестиційні проекти. В умовах дестабілізації, заощадження найчастіше виводяться з країни, або вкладаються в об'єкти нерухомості й не приймають участі у створенні інвестиційного продукту.

Відповідно до проведених економічних досліджень й викладених у них положень здійснено дослідження резервів фінансового забезпечення капітального інвестування на макрорівні. Перелік основних джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності та відповідна статистична база для їх оцінювання наведена у таблиці 1.

Аналіз статистичних даних засвідчує, що за період 2010—2017 років не зважаючи на макроекономічну нестабільність та рецесію економіки, обсяги фінансового потенціалу інвестицій, за виключенням фінансових заощаджень населення, зросли на 179% (1436939 тис. грн). Найбільший приріст спостерігається щодо зростання чистого прибутку підприємств (232,1%), видатки розвитку з державного та місцевого бюджетів (234,3%) а також інвестиційного портфелю банків (309,6%). Водночас негативним явищем, що спостерігається в останні роки з збільшення іноземного інвестування в Україні швидшими темпами (269%), ніж пряме інвестування в Україну (222,4%), у перерахунку на національну грошову одиницю за курсом НБУ. Поступове скорочення офіційних фінансових заощаджень населення з 142289 млн грн у 2010 році до 142289 млн грн у 2017 році, пов'язано насамперед зі скороченням реальних доходів та недовірою населення до банківського сектору внаслідок ліквідації значної кількості банків у період 2014—2016 років та втратою частини заощаджень. Доцільно також підкреслити, що обсяги фінансового потенціалу економіки не вичерпуються виключно джерелами наведеними у таблиці. Додатковими резервами можуть виступати також позикові, цільові, грантові кошти, що залучаються урядовими та неурядовими фондами та фізичними особами із зовнішніх джерел, резерви тіншового сектору економіки, додаткова емісія тощо. Проте, у зв'язку з відсутністю чітких статистичних показників щодо вказаних джерел у динаміці, їх не включено у процес розрахунку.

На основі даних, наведених у таблиці 1, можна розрахувати ряд показників, які ілюструватимуть резерви збільшення фінансового інвестиційного потенціалу, а також ефективність їх використання в сучасних умовах:

1. Резерви зростання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті їх використання в якості капітальних інвестицій:

$$P_{\Phi\Pi} = \Phi\Pi - \text{КІ} \quad (2),$$

де $P_{\Phi\Pi}$ — резерви фінансового інвестиційного потенціалу, млн грн;

$\Phi\Pi$ — фінансовий потенціал інвестиційної діяльності, млн грн;

Таблиця 1. Джерела формування фінансового інвестиційного потенціалу в Україні

Складові ФІП, млн грн	На кінець року					приріст 2017 до 2010	
	2010	2014	2015	2016	2017	млн грн	%
Видатки розвитку з державного та місцевих бюджетів	29796,3	20199,7	46752,6	73027,6	99611	69815,5	234,3
Фінансові заощадження населення	142289	27868	33190	18072	62698	-79591	-55,9
Чистий прибуток підприємств	155197	202704	352980	396745	515460	360263	232,1
Інвестиційний портфель банків	83559	168928	198841	332270	342238	258679	309,6
Інвестиційний портфель небанківських фінансово-кредитних установ	35930,4	38853,4	41756,6	69776,7	52320,1	16389,7	45,6
Прямі інвестиції в Україну	309432,1	638363,3	889634,1	923794,5	997734	688302	222,4
Прямі інвестиції з України	45709,0	79675,4	141033,8	161361,6	168790	123081	269,3
Усього	801913	1176592	1704188	1975047	2238852	801913	179,2

Джерело: сформовано автором за даними [1; 2; 4].

КІ — сума капітальних інвестицій в економіку, млн грн.

Такий показник ілюструє обсяги незадіяних у реальних інвестиційних процесах ресурсів, що знаходяться в країні й можуть бути використані для економічного зростання при створенні відповідних умов.

2. Ступінь використання фінансового потенціалу в інвестиційних процесах, що показує частку фінансового потенціалу, що використовується в реальних інвестиційних процесах:

$$E_{\Phi\Pi} = \frac{\text{КІ}}{\Phi\Pi} \times 100 \quad (3),$$

де $E_{\Phi\Pi}$ — ефективність використання фінансового потенціалу в інвестиційній діяльності, %.

3. Частка фінансового потенціалу інвестиційної діяльності по відношенню до ВВП, яка характеризує запас фінансових можливостей розвитку економіки, а у випадку дестабілізації — фінансові можливості щодо забезпечення стабільності та виходу з кризового стану. Цей показник визначає, скільки інвестиційно-орієнтованих ресурсів припадає на 1 грн валового внутрішнього продукту.

$$Ч_{\Phi\Pi} = \frac{\Phi\Pi}{\text{ВВП}} \times 100 \quad (4).$$

4. Рівень мобільності фінансово-інвестиційного потенціалу, який показує, яка частка фінансового потенціалу може бути мобілізована в інвестиційний ресурс протягом короткострокового періоду:

$$M_{\Phi\Pi} = \frac{\text{ЗН} + \text{ЧПП} + \text{ПІ}}{\Phi\Pi} \times 100 \quad (5),$$

де $M_{\Phi\Pi}$ — мобільність інвестиційного потенціалу;

ЗН — заощадження населення;

ЧПП — чистий прибуток підприємств;

ПІ — прямі інвестиції в Україну.

Використання пропонованих показників є достатньо зручним інструментом для аналізу фінансових резервів розвитку інвестиційного потенціалу, результати якого можуть стати підґрунтям для розроблення адекватних напрямків його підвищення та напрацювання дієвих важелів впливу на розвиток інвестиційних процесів і забезпечення сталого економічного зростання національної економіки.

Використовуючи дані таблиці 1, розраховано резерви фінансового потенціалу України та показники його

Таблиця 2. Резерви фінансового інвестиційного потенціалу в економіці України

Показники	На кінець року					приріст 2017 до 2010 %
	2010	2014	2015	2016	2017	
ФП, млн грн	801913	1176592	1704189	1975048	2238853	179
КІ, млн грн	180576	219420	273116	359216	448462	148
ВВП, млн грн	1079346	1586915	1988544	2385367	2982920	176
Р _{фін} , млн грн	621337	957172	1431072	1615831	1790390	188
Е _{фін} , %	22,5	18,6	16,0	18,2	20,0	-2,5
Ч _{фін} , %	74,3	74,1	85,7	82,8	75,1	0,8
М _{фін} , %	75,7	73,9	74,9	67,8	70,4	-5,3

Джерело: авторами розраховано таблиці 1.

використання за період 2010—2017 років. Результати розрахунків наведено у таблиці 2.

На основі проведених розрахунків встановлено, що наявний фінансовий потенціал інвестиційного розвитку економіки, не зважаючи на кризові явища є достатньо значним, і становить у середньому 75% ВВП. За період 2010—2017 року, фінансові резерви інвестиційного потенціалу національної економіки склали 1790309 млн грн, що на 188% більше ніж у 2010 році. Протягом аналізованого періоду рівень трансформації фінансових інвестиційних ресурсів у капітальні інвестиції становив від 22,5% у 2010 році до 16% у 2015 році, що свідчить про достатньо великі резерви зростання реального інвестиційного потенціалу.

У структурі фінансових резервів інвестиційного потенціалу значна частка належить прямим іноземним інвестиціям в Україну, питома вага яких внаслідок девальвації національної валюти становить у середньому 58%. Проте, як показують дослідження, лише незначна частина прямих іноземних інвестицій використовується для капітальних вкладень. На думку Коваленко Ю.М. та Мельничук Т.О., "Україна має радикально змінити пріоритети прямого іноземного інвестування, переорієнтувати їх з екстенсивного на інтенсивний та інноваційний напрям. Проте не варто забувати, що активізація останньої потребує комплексного підходу" [5, с. 119]. Вагомим чинником збільшення потоків іноземних інвестицій є покращення інвестиційного клімату та розроблення механізмів ефективного перерозподілу інвестицій в пріоритетні, з позицій сталого розвитку, сектори.

Достатньо вагомим резервом інвестиційного потенціалу є іноземні інвестиції з України, частка яких на сьогоднішній день складає у середньому 9% у структурі фінансового потенціалу країни та має тенденцію до зростання. Збільшення обсягів іноземних інвестицій з країни у періоди дестабілізації викликані декількома причинами: намагання великого бізнесу та вітчизняних інвесторів захистити частину капіталу внаслідок непрогнозованості макроекономічної та політичної ситуації; уникнення оподаткування частини прибутків; використання офшорних схем для відмивання капіталу, утворе-

ного в "тіньовому" секторі економіки. З огляду на це, використання інвестиційного потенціалу у повному обсязі для забезпечення економічного зростання потребує насамперед розроблення ефективних організаційно-правових й економічних механізмів детінізації та деофшоризації економіки. Зокрема до заходів, що сприятимуть активізації цих процесів науковці Касич А.О. та Анурова-Приходько І.О. відносять:

— розроблення та виконання довгострокової державної політики із підвищення рівня інвестиційної привабливості країни, в межах якої необхідно передбачити підтримку та заохочення через запровадження пільг та гарантій на загальнодержавному рівні;

— введення жорсткого контролю за можливими тіньовими потоками, які виводяться з країни та можуть бути інвестовані у розвиток;

— підвищення контролю за потоками прямих іноземних інвестицій, які надходять з офшорних територій та мінімізація корупційних схем, що перешкоджають реалізації прямого інвестування на державному та регіональному рівнях" [6, с. 8].

Дослідження показали, що не зважаючи на кризові явища в економіці, банківський сектор та сектор небанківських фінансово-кредитних установ наразі володіє достатньо потужним інвестиційним потенціалом. Зокрема, за даними НБУ, обсяг інвестиційного портфелю банківської системи у 2017 році сягнув 342 млрд грн і збільшився порівняно з 2010 роком майже в 3 рази, а інвестиційний капітал небанківських фінансово-кредитних установ складав 16,4 млрд грн. Банківські установи не здійснюють активної інвестиційної діяльності в реальному секторі економіки, а внаслідок зростання ставки позикового відсотка виступають занадто "дорогим" інвестиційним ресурсом для більшості вітчизняних підприємств. На рисунку 1, наведено динаміку реального інвестування банківського сектору в економіку.

Попри позитивну динаміку зростання обсягів реального інвестування банків, частка задіяного в економіці обсягу інвестиційного портфелю банківського сектору є незначною. Як показує практика, в умовах економічної й правової нестабільності, банківські інвестиції спрямовуються переважно в короткострокові фінансові інструменти на продаж, що в сучасних умовах фінансової нестабільності може призвести до погіршення показників функціонування фондового ринку та негативно вплинути на фінансову стійкість банківської системи.

Невиправдано низьким залишається також стан інвестиційного кредитування економіки. Активізація банківського кредитування та розширення пропозиції "довгих" кредитів є одним з важливих фінансових інструментів сталого розвитку в розвинутих країнах. Масштабному залученню кредитних ресурсів інвестиційного спрямування в реальний сектор сприяло б створення спеціалізованого інвестиційного банку розвитку, аналог якого функціонує в багатьох розвинутих економіках. Окрім того, погоджуємося з міркуваннями Кіндзерського Ю.В., що в нестійких умовах економічного розвитку важлива роль в інвестування економіки належить НБУ: "доцільно запровадити цільове рефінансування комерційних банків та формування пропозиції "довгих" грошей з прив'язкою до завдань структурно-технологічної модернізації промисловості, також слід розширити функції НБУ завданнями забезпечення економічного зростання, інвестиційної активності та підтримання зайнятості, як це передбачено в багатьох розвинених країнах світу. Для створення механізмів грошової пропозиції, замкнених на інвес-

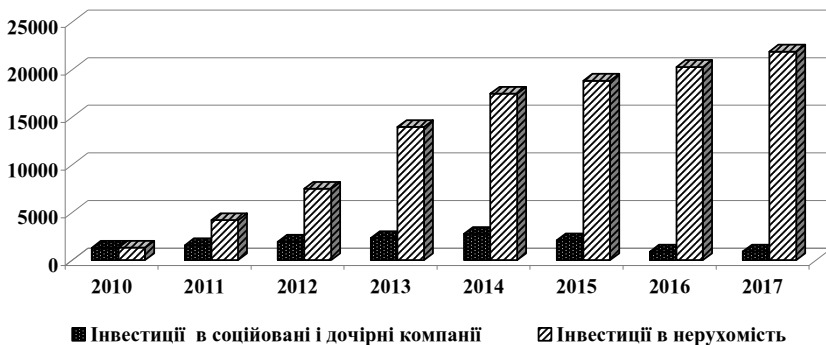

Рис. 1. Реальні інвестиції банків України, млн грн

Джерело: сформовано авторами за даними Національного банку України [2].

тиційному кредитуванні реального сектору, слід прив'язати умови доступу комерційних банків до рефінансування з боку НБУ із зобов'язаннями щодо використання кредитних ресурсів на фінансування інвестиційних проектів суб'єктів" [7, с. 40].

У багатьох країнах, серед яких США, Японія, Росія та частково ЄС одним з інструментів активізації інвестиційних процесів зокрема і в державному секторі є спрямування грошової емісії на інвестиційні потреби шляхом придбання центральним банком довгострокових державних боргових зобов'язань та рефінансування на цій основі комерційних банків.

Важливим резервом інвестиційного потенціалу є заощадження населення. Для того щоб задіяти це джерело, необхідно вирішити проблеми компенсації внесків і здійснити низку заходів щодо відродження довіри до банківської системи. Особисті заощадження є стабільним і надійним джерелом, що збільшується, це кумулятивна величина. Але в умовах інфляційної економіки може спостерігатися процес зростання нагромаджень і зниження купівельної спроможності населення, що, природно, відбивається на одержанні прибутку й інвестиційному процесі як окремих структур, так і держави [8].

На думку багатьох експертів, значна частина заощаджень населення не обліковується офіційною статистикою та знаходиться в тіньовому секторі. Це підтверджується, зокрема, значним зростанням грошових переказів в Україну від працюючих за кордоном громадян. Зокрема, за даними НБУ, у 2017 році від трудових мігрантів в Україну поступило переказів на суму 9,3 мільярда доларів, що майже у 6 разів більше, ніж обсяги прямих іноземних інвестицій. На рисунку 2, наведено динаміку грошових переказів від трудових мігрантів в Україну за період 2010—2017 років.

Статистичні дані свідчать, що впродовж 2010—2017 років грошові перекази трудових мігрантів становлять вагоме джерело підтримки фінансової стабільності та платіжного балансу України. Лише частина цих коштів перетворюється безпосередньо на інвестиційний ресурс, що спрямовується переважно у сферу будівництва, придбання нерухомості або започаткування бізнесу. Таким чином, грошові перекази трудових мігрантів можуть розглядатися як один з важливих резервів зростання інвестиційного потенціалу у разі створення відповідних умов. У цьому контексті погоджуємося з думкою Крупки І.М., що "... неефективне застосування фінансового потенціалу грошових переказів мігрантів зумовлене, на нашу думку, не недостатністю підприємницьких здібностей мігрантів, а структурними перешкодами, які виникають на місцевому, національному та міжнародному рівнях. Подальше вдосконалення фінансових механізмів залучення грошових доходів мігрантів у національне господарство України забезпечить у майбутньому поживавлення економічного розвитку" [9, с. 224].

Необхідно зазначити, що на сьогодні уряд намагається реалізувати різного роду спонукальні програми та схеми, що мають на меті переорієнтувати частину грошових потоків, що надходять від трудових мігрантів на інвестиції в розвиток національної економіки, чи, принаймні, зміцнення банківського сектору (вигідні ставки депозитів, випуск та розміщення державних облігацій, програми розвитку малого бізнесу тощо). Проте суттєвих результатів у цьому напрямі, на жаль, поки не досягнуто.

Рис. 2. Динаміка грошових переказів трудових мігрантів в Україну

Джерело: складено авторами за даними Національного банку України [2].

Основними перепонами на цьому шляху є: відсутність дієвих (економічно обґрунтованих) стимулів для прямого залучення коштів населення в інвестування економіки, у тому числі важливих соціально-орієнтованих проектів; відсутність довіри населення до банківських та небанківських фінансових установ; недосконалі механізми функціонування фінансового ринку та низька обізнаність населення щодо можливостей альтернативного інвестування.

Таким чином, проведений аналіз сучасного стану та рівня використання фінансового потенціалу національної економіки дозволяє зробити такі висновки:

1) попри фінансову кризу та прецесійні процеси, вітчизняна економіка має значний запас фінансових інвестиційних резервів, що при створенні відповідних умов можуть бути мобілізовані для економічної стабілізації та зростання;

2) наявний фінансовий потенціал не достатньо використовується в реальних інвестиційних процесах внаслідок відсутності ефективних механізмів залучення та перерозподілу фінансових ресурсів інвестиційного спрямування;

3) попри скорочення обсягів зовнішнього інвестування, спостерігається тенденція до зростання залежності інвестиційного потенціалу національної економіки від зовнішнього капіталу та ситуації на міжнародних фінансових ринках;

4) слабка позиція держави як головного стабілізуючого фактору на фінансовому та інвестиційному ринку знижує рівень довіри населення та зацікавленості потенційних інвесторів в довгостроковому інвестуванні.

5) масштабне залучення фінансових ресурсів інвестиційної діяльності та їх перетворення в ефективний інвестиційний продукт гальмується, насамперед, негативним інвестиційним кліматом, відсутністю дієвих реформ, не прогнозованістю розвитку економічної й політичної ситуації в країні.

Підвищення ефективності процесів формування фінансового потенціалу та його перетворення на дієвий інвестиційний ресурс розвитку економіки потребує:

— розроблення комплексної інвестиційної стратегії та ефективних організаційно-економічних механізмів їх реалізації, забезпечених відповідними нормативно-правовими актами;

— реалізації ряду реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату та зниження інвестиційних ризиків;

— активізації та раціоналізації державної інвестиційної діяльності у пріоритетних сферах національного розвитку;

— удосконалення механізмів функціонування фінансового ринку та фондової біржі;

— формування механізмів активного залучення банківського сектору та небанківських фінансово-кредитних установ у реальні інвестиційні проекти.

ВИСНОВКИ З РОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Доведено, що фінансовий потенціал економіки виступає головним інструментом та найбільш мобільною складовою інвестиційного потенціалу, а його зростання — однією з ключових цілей реалізації інвестиційної діяльності. Особливістю фінансового потенціалу є його здатність у найбільш короткий термін трансформуватися в діючий інвестиційний ресурс. Систематизовано підходи до його оцінювання та класифікацію основних джерел фінансування інвестиційних процесів, серед яких пріоритетними на сучасному етапі є: капітальні видатки, закладені в бюджетах всіх рівнів; фінансові заощадження населення; чистий прибуток підприємств; інвестиційний портфель банків та небанківських фінансово-кредитних установ; прямі інвестиції в Україну і прямі інвестиції з України.

Досліджено джерела фінансування інвестиційних процесів в Україні та обчислено обсяги фінансових резервів, що за умови створення сприятливих умов можуть бути використані з інтенсифікації інвестування в економіку. Визначено, що протягом 2010—2017 років, рівень залучення фінансового потенціалу в капітальне інвестування складав у середньому 22% всіх потенційних джерел.

З метою оцінювання резервів та ефективності використання фінансового потенціалу в інвестиційних процесах запропоновано й обчислено ряд економічних показників: резерви зростання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті їх використання в якості капітальних інвестицій; ступінь використання фінансового потенціалу в інвестиційних процесах; запас інвестиційних можливостей зростання ВВП; рівень мобільності фінансово-інвестиційного потенціалу. На основі проведених розрахунків встановлено, що наявний фінансовий потенціал інвестиційного розвитку економіки, не зважаючи на кризові явища є достатньо значним, і становить в середньому 75% ВВП. За період 2010—2017 року фінансові резерви інвестиційного потенціалу національної економіки склали 1790309 млн грн, що на 188% більше ніж у 2010 році. Протягом аналізованого періоду рівень трансформації фінансових інвестиційних ресурсів у капітальні інвестиції становив від 22,5% у 2010 році до 16% у 2015 році, що свідчить про достатньо великі резерви зростання реального інвестиційного потенціалу. Обґрунтовано заходи, що сприятимуть мобілізації фінансових ресурсів з кожного із перелічених джерел у розвиток інвестиційних процесів.

Літератури;

1. Державна служба статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 16.11.2019).
2. Національний банк України. URL: www.bank.gov.ua. (дата звернення 16.11.2019).
3. Буряковський В.В., Каламбет С.В. Оцінка інвестиційного потенціалу в Україні та основні напрямки його реалізації. *Економіка и управление*. 2002. № 6. С. 35—37.
4. Рахункова палата України. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index> (дата звернення 16.11.2019).
5. Коваленко Ю.М., Мельничук Т.О. Прямі іноземні інвестиції: національний та міжнародний аспект. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2014. С. 112—120.
6. Касич А.О., Анурова-Приходько І.О. Рух прямих іноземних інвестицій в Україну через призму глобальних тенденцій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 5—9.
7. Кіндзерський Ю.В. Антикризисова промислова політика: варіант вітчизняного концепту. *Вісн. НАН України*. 2016. № 10. С. 27—42.

8. Гуткевич С.О., Сидоренко П.О., Соломко А.С., Смик Р. Інвестування: міжнародний досвід: монографія. за заг. ред. проф. Гуткевич С.О. Харків "Діса плюс", 2017. 216 с.

9. Крупка І.М. Фінансовий потенціал капіталу трудових мігрантів України. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 2 (72). С. 221—228.

10. Іртищева І.О., Крамаренко І.С. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії. *Регіональна економіка*. 2014. № 2 (72). С. 84—95.

11. Крамаренко І.С., Сенкевич О.Ф., Клецов Є.С., Прокопенко Н.О., Кльоц Ю.Ю. Особливості формування інвестиційного потенціалу: регіональний та національний аспект. *Вісник ХНАУ*. 2019. № 3. С. 343—357.

12. Бурковський І.Д., Іртищева І.О. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2005. № 12. С. 71—73.

13. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Кравець Л.О. Ефективність використання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті впливу на економічне зростання. *Вісник ХНАУ*. 2019. № 1. С. 403—413.

14. Іртищева І.О., Алєйнік Д.С. Залучення іноземних інвестицій: національний та галузевий аспект. *Агросвіт*. 2012. № 9. С. 43—46.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 16 november 2019)
2. National Bank of Ukraine, available at: www.bank.gov.ua. (Accessed 16 november 2019).
3. Buryakovsky, V.V. and Kalambet, S.V. (2002), "Assessment of investment potential in Ukraine and main directions of its realization", *Economics and Management*, vol. 6, pp. 35—37.
4. Court of Auditors of Ukraine, available at: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/en/index> (turned 16.11.2019).
5. Kovalenko, Y.M. and Melnychuk, T.O. (2014), "Foreign Direct Investment: National and International Aspects". Collection of scientific papers of the National University of the State Tax Service of Ukraine. pp. 112—120.
6. Kasich, A.O. and Anurova-Prikhodko, I.O. (2018), "Foreign Direct Investment in Ukraine through the Prism of Global Trends", *Investments: Practice and Experience*, vol. 2, pp. 5—9.
7. Kindersky, Yu.V. (2016), "Crisis industrial policy: a variant of the domestic concept", *Visn. NAS of Ukraine*, vol. 10, pp. 27—42.
8. Gutkevich, S.O. Sidorenko, P.A. Solomko, A.S. Smyk, R. (2017), "Investing: international experience: monograph. for the total. ed. prof. Gutkevich SO", *Kharkiv Disa Plus*, 216 p.
9. Krupka, I.M. (2015), "Financial potential of capital of labor migrants of Ukraine", *ZhSTU Bulletin*, vol. 2 (72), pp. 221—228.8.
10. Irtyshcheva, I.O. and Kramarenko, I.S. (2014), "Investment attractiveness of the economy: inter-regional asymmetries", *Regional economy*, vol. 2 (72), pp. 84—95.
11. Kramarenko, I.S. Senkevich, O.F. Kletsov, E.S. Prokopenko, N.O. and Klyots, Yu.Yu. (2019), "Features of investment potential formation: regional and national aspect", *KhNAU Bulletin*, vol. 3, pp. 343—357.
12. Burkovsky, I.D. and Irtyshcheva, I.O. (2005), "Investment support for the economic development of agricultural production", *APK economy*, vol. 12, pp. 71—73.
13. Kramarenko, I.S. Voit, D.S. and Kravets, L.O. (2019), "Efficiency of using the investment potential of the national economy in the context of impact on economic growth", *KhNAU Bulletin*, vol. 1, pp. 403—413.
14. Irtyshcheva, I.O. and Aleinik, D.S. (2012), "Attracting foreign investment: national and sectoral aspects", *Agro-world*, vol. 9, pp. 43—46.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2020 р.